

Muisteluja siemenkaupasta ja siementuotannosta

Perustiedot maataloustavarakaupasta sain, kun tein vuoden 1960 alusta lukien 2,5 vuotta Kesko Oy:n koneosastolla traktorien maahantuontia ja markkinointia. Kesko antoi myös mahdollisuuden jatko - opiskella työn ohella ekonomiksi. Runsaan vuoden olin ASLA - stipendiaattina USA:ssa, ensin kielitehokurssilla, sen jälkeen yliopistossa sekä Koneviestin lehtimiehenä. Suomeen palatuani olin TUKO:n siemenagronomina, eli välimiehenä itsenäisten tukkukauppioiden kesken käydyssä siemenkaupassa. Ohjasin sekä tarkastin myös TUKO:n siemensopimusviljelyä ja -kunnostusta suurilla mm. yritysten maataloilla (Fiskars Oy ja Kymmene Oy). Tutustuin Pohjanmaan yksityisten kauppioiden tapoihin käydä kauppaa heinäurmista kunnostetulla maatiaistimoteinsiemenellä.

Hankkijan siemenjaoston päällikkönä aloitin 1.7.1965. Työ alkoi, kun Erkki Franssila haki minut Fiatillaan mökiltä tutustumismatkalle Tukholmaan, Solnaan, Ruotsin sementarkastuslaitokselle. Ruotsissa oli silloin vielä vasemmanpuoleinen liikenne, joka oli pari kuukautta aiemmin autoilun aloittaneelle kuskille haastavaa. Solnan hiljaisen puistokadun kaarteessa ajoimmekin väärää puolta. Yllätyimme, kun auto tuli suoraan vastaan, onneksi hitaalla vauhdilla. - Työ- ja tutustumismatka onnistui hyvin.

OECD:n siemensertifiointijärjestelmään ja Euroopan siementuotantoon tutustuminen

Suomi hyväksyttiin vuonna 1966 jäseneksi OECD:n siemensertifiointijärjestelmään, jota ei tunnettu eikä tietoa ollut suomeksi. Johtaja Lähdeniemi kehotti ulkomaanmatkalle perehtymään asiaan. Sain siihen myös Agronomien Yhdistyksen jatkokoulutusstipendin. Vuonna 1967 tutustuin parin viikon matkalla Ruotsin, Tanskan, Saksan, Hollannin ja Britannian siementuotantoon ja markkinointiin. Se matka oli hyödyllinen. OECD-sertifiointista ja eri maiden toimintatavoista tuli tietoa. Suomensin OECD siemenjärjestelmäänsä, ja pidin niistä Siemenkauppioiden Yhdistyksessä koulutuspäivän.

Timoteinsiemenpörssi

Hankkija oli järjestänyt Pohjanmaan osuuskauppojen maatalouskauppiaille 1960-luvulla aina Suomi-Ruotsi maaottelua edeltävänä päivänä timoteinsiemenpörssin Salomonkadun kokoussalissa. Yhdessä pohjalaisen Franssilan kanssa saatiin syntymään 1960-luvun lopulla muutaman vuoden ajan vauhdikas tunnelma tässä pörssissä sekä soveltua ko. satovuosille kohtuulliset laaturajat ja

hinnat Hankkijan timoteinsiemenostoihin osuuskaupoilta. Joukolla sovittu piti kiitettävästi.

Markkinointia Hankkijan Takuusiemenellä ja numerolajikkeilla

Hankkijan siemeniä myytiin osuuskauppojen kautta viljelijöille 1960-luvun lopulla pitempään kuin muita maataloustarvikkeita. Ostajat ja kylväjät halusivat Hankkijan siementä. Osuuskauppa-kilpailu kiristyi. Aloimme pakata uudessa Hyvinkään siemenkeskuksessa siementä värikkäisiin erottuviin säkkeihin ja -koteloihin "Hankkijan Takuusiemen" merkkitarvarana. Tämä markkinointikeino piti ja lisäsi siemenkauppaa Hankkijassa. Emme tuolloin ajatelleet tai osanneet suojata tätä tavaramerkkiä.

Päätimme Hankkijan Kasvinjalostuslaitoksen kanssa 1970-luvulla laskea kauppaan uutuuslajikkeet ohra (Hankkija 673) ja kaura (Hankkija 773). Numeroiden alut, 6 ja 7 tulivat jalostuskentän ohran ja kauran linjatunnuksista. Loppuosa oli vuosi, jolloin laskettiin kauppaan. Numerot lajikenimissä oli kansainvälisesti paljon käytetty tapa, esim. maissilla oli usein numerolajikkeita. Menetelymme yksi taustatekijä oli "taskuviljavuoto" koekentiltä. Silloin tällöin lähiseuduilla oli havaittu "harmaan kaupan" lisäsviljelmiä menestyneistä jalostuslinjoista. Kasvinjalostuslaitoksen johtaja Erkki Kivi epäili tavan sopivuutta Suomeen. Myös kilpailijat, siemenviranomaiset sekä ministeriö (valtiolla oli kilpaileva kasvinjalostuslaitos) pitivät menettelyä moitittavana, mutta eivät laittomana. Numero-ohrasta tuli tavattoman suosittu, ja siitä tuli yksi menestyneimmistä suomalaisista ohralajikkeista, mikä oli entistä tärkeämpää, kun ohran viljely lisääntyi 1970-luvulla ja rehuviljan osuus 1970-luvulla nousi viljakaupassa leipäviljaa suuremmaksi.

Siemenkeskus toimeenpani sopimusviljelyn ja valmisti laatuvaatimukset täyttävät siemenet

Ensimmäinen Hankkijan siemenkeskus aloitti Tampereella vuonna 1918. Sen ja Turun vuonna 1954 valmistuneen laitoksen jälkeen oli useita varastoja, jotka kunnostivat siementä. Alkaen 1970-luvulta Hankkijan siemenkeskukset olivat: Hyvinkää, Turku ja Kokemäki, joista suurin ja monipuolisin oli Hyvinkään siemenkeskus. Siemenkeskuksen tehtävänä oli suunnitella tuotantoa, sopimusviljelyllä toteuttaa sitä sekä hallita laatua selvittämällä raakaerävirtaa niin että kysynnän (myynnin) mukaan tarvittavat siementavaramäärät ja laadut tulivat sisään ja toimitettiin asiakkaille oikein ja nopeasti. - Siemenkeskus on tehdas.

Pääsääntöisesti sen tulisi olla vähemmän siemen-tavaravarasto.

Kuitenkin Suomen huoltovarmuuden kannalta katsoen ylivuotiset tänne sopivat kylvösiemenet ovat mm. säävaihtelusta johtuen tärkeitä. Suomeen sopivien viljelylajikkeiden siemeniä on niukasti saatavissa ulkomailta. Kylvösiementen varmuusvarastointisopimukset valtion ja siemenliikkeiden välillä turvasivat parhaiten siemenille tärkeän eräkohtaisen itävyyden ja puhtauden säilymisen. Siemenkeskuksilla oli ammattitaito ja kaupallinen kyky hoitaa tärkeä varmuusvarastojen kierrätys.

Hankkijan lisäksi 1970-luvulta alkaen siemenkeskuksia rakensivat ja koneistivat myös kilpailijat, vastaten Hankkijan kilpailuun siemenkaupassa. Niitä rakensi myös valtio (Jokioinen ja Valtion Viljavaraston muutamat toimipisteet). Näin alalle tuli kalliit investoinnit. Se ja siemenkauppaa koskevat säädökset hidastivat pääomankiertoa ja nostivat tuotantokustannuksia ja hintaa. Näiden tekijöiden yhteisenä seurauksena oli muita maita alhaisempi tarkastetun siemenen käyttöosuus.

Hankkijan osuus pysyi suurena siemenkaupassa, joka teki hyvää tulosta sekä siemenkeskusten että kentän toiminnoissa. Hankkijan perinteisen kasvinjalostustyön merkitys ja vaikutus oli tässä suuri.

1980-luvun alkupuolella tehtiin siemenkeskusten ja siemenkaupan logististen ja tuotantoprosessien kustannuslaskelmat hollantilaisen Agriment - konsulttiyhtiön kanssa. Niiden pohjalta kehitettiin koko siemenkaupan materiaalivirtojen toimintatapa, ja siten tehokkuutta. Tällä tavalla saatiin siemenkeskusten välinen työnjako tarkennettua.

Kasvinjalostuslaitoksen lajikkeiden edustusso-pimuksia ja siemenalan toimintaa ulkomailla

Siemenkauppiaitten Yhdistys (SKY) oli perustettu sodan aikana Suomeen valtion ja siemenkaupan yhteistyötä sekä tuonnin lisenssiikiintiöiden jakamista varten. SKY oli myös kansainvälisen alan kauppiaiden järjestön (FIS) jäsen. Suomen siemenkauppiaat (Hankkija, Kesko ja S.G. Niemenen) osallistuivat muistaakseni 2 - 3 vuoden välein järjestettyihin FIS - kongresseihin (Madrid, Ottawa, Pariisi, Amsterdam, Brugge, Neuchatel ja Brighton). Niissä voi tutustua siemenkauppiaisiin eri maista ja kauppatapeihin sekä keskustella keskinäisistä kauppaja edustusso-pimuksista. Ihmisten tunteminen oli avuksi ja hyödyksi Hankkijan työssä. Siemenkauppiaitten Yhdistys erosi 1980-luvun lopulla FIS:n jäsenyydestä, siemenkaupamme lamautuessa, mutta liittyi taas 2000-luvulla jäseneksi.

Yhdessä professori Erkki Kiven kanssa neuvoteltiin ja tehtiin Hankkijan Kasvinjalostuslaitoksen jalostamien lajikkeiden edustusso-pimuksia eri maihin, yli 20 eri siemenyrityksen kanssa. Yksi

ensimmäisistä oli sopimus skotlantilaisen Nickersson - yhtiön kanssa. Brittiläisellä tavalla tehty sopimus oli suurikokoinen (n. 30 x 15 sm) ja monisivuinen asiakirja, jonka parissa opimme juristi Arto Alhon ja Erkki Kiven kanssa alan perusteellisinta sopimuskäytäntöä. Uusien viljalajikkeiden kauppaa Skotlantiin ei saatu tehtyä, vaikka lajikekoetulokset olivat lupaavat. Sen sijaan sinne alettiin viedä vanhaa Pirkka-ohraa, jonka entsyymipitoisuus todettiin erityisen hyväksi viskimaltaan valmistukseen. Britannian lajikekoetulokset yhdessä tanskalaisten tulosten kanssa johtivat 1980-luvulla myös siihen, että Hankkijan puolilehdetön (afila - tyyppinen) hernelajike Helka hyväksyttiin ensimmäisenä suomalaisena lajikkeena EU:n yhteiselle kasvilajikelistalle, jo useita vuosia ennen Suomen ETA/EU jäsenyyttä.

Suomi on käytännössä maailman pohjoisin viljanviljelymaa. Tänne jalostetut kasvilajikkeet ovat poikkeuksellisia. Jo siitä syystä niitä otettiin mielellään koekentille, ehkä jalostusmateriaaliksikin. Ruotsissa oli kaksi kotimaista vahvaa kasvinjalostuslaitosta, ja maan viljelyalueet meitä etelämpänä. Norjan olosuhteet tarjosivat mahdollisuuksia, mutta Norja oli omaperäinen sisäinen markkina, jossa ei syntynyt kauppvoja. Kanadassa edustusso-pimus oli Ontario Seed Cleaners and Dealers - yhtiön kanssa. Siellä, sekä USA:n puolella Minnesotassa, Hankkijan lajikkeet olivat useiden provinssien "Wheat Poolien" toimesta lajikekokeissa. Hyviä tuloksia saatiin erityisesti Albertan pohjoisimman koepaikan kokeissa. Hankkijan 00-kevätrypsilajikkeet kiinnostivat Sascatchewanin pohjoisilla alueilla. Kaupallista hyötyä ei ehtinyt tulla ennen Hankkijan kaatumista. Kanadassakin olisi ollut mahdollisuuksia vain erikoislajikkeilla. Omat lajikkeet asetettiin sielläkin etusijalle. - Kanadassa myös toteutettiin 1880-luvun alussa Tammisto-nurminadan sopimusviljely Japaniin vientiä varten. Vientiä tehtiin. Japanissa vaatimuksena oli, että maahantuotavassa nurmisiemenessä ei saanut olla ainuttakaan juolavehnän siementä. Se vaikeutti vientiä. Tuli mieleen Suomen hukkakaurasäädökset.

Neuvostoliitossa Hankkijan lajikkeita oli pitkään virallisissa lajikekokeissa, ja monet koetulokset (mm. Jögevalla Virossa) olivat hyvät. Siemenkauppaneuvotteluissa ulkomaankauppaministeriössä Moskovassa tarvittiin "pitkää pinnaa", sekä henkilöiden ja asioiden tuntemusta arvostettiin. Sinne vietiin perussiemmentä Hankkijan lajikkeista rautateitse Valtion viljavaraston kautta. Vientimäärät olivat tonneja, enimmillään kymmeniä tonneja. Hinnat olivat korkeat.

Syksyllä 1985 Hankkija yhdessä valtion (maatalousministeriö, Valtion sementarkastuslaitos, Jokioisten kasvinjalostuslaitos ja Valtion viljavarasto) järjesti Siemensymposiumin Leningradissa. Sen avasi johtaja Kalle Hirvi.

1980-luvulla neuvoteltiin yhdessä maatalousministeriön avustuksella myös kasvinjalostajainkeutta koskevasta sopimuksesta sekä Moskovan että DDR:n kanssa. Molemmissa maissa oli omat sopimuksensa, mutta kansainvälisen UPOV-pohjan sopimusta ei saatu.

1980-luvun lopulla olimme Erkki Franssilan kanssa pari kertaa keskustelemassa lajikekokeiden aloittamisesta (ja juomassa teetä jalat ristissä lattialla istuen) Kiinan kaupallisessa edustustossa Kulosaareissa. Sinne pohjoisiin olosuhteisiin Hankkijan lajikkeemme olisivat ehkä sopineet ja ne kiinnostivat kiinalaisia. Asia ei edennyt edustussopimukseen tai lajikekoetointaan asti, kun Hankkijan johto ei suostunut maksamaan Kiinassa vaatimuksena olleita lajikekoemaksuja.

Kemiran "Drushba"-projekteissa Neuvostoliitossa oli Hankkijan viljalajikkeet sekä koneet ja alan asiantuntemus käytössä koesovhooseilla sekä Virossa että Moskovan lähellä. Teimme tulosten tarkasteluvierailuja sovhooseille. Yksi tällainen matka tehtiin v. 1983 Lenin-sovhoosille Moskovan lähelle samalla kuin osallistuimme suomalaisten "Finnagroprom"-vientinäyttelyyn. Suomalaiset lajikkeet Kemiran tavalla viljeltyinä menestyivät vertailuhankkeissa hyvin.

Vuonna 1988 käynnistyi Virossa Ruso-vehnän perussiemenlisäysviljely. Siellä oli kevätvehnälle edullinen ilmasto ja hyväkuntoista peltoa. Olin mukana, kun ylitarkastaja Osmo Ulvisen (Valtion siementarkastuslaitos) johdolla tehtiin ison tasaisen ja hyvin kasvaneen siemenvehnäpellon viljelytarkastus. Ulvinen löysi pari satunnaista hukkakauraa. Muita ei löytynyt, vaikka teimme joukolla tehoetsinnän. Laajan peltoalueen koko sato hylättiin. Se ei tullut Suomeen, mutta Ruso-vehnän viljely eteni Virossa.

Sopimusviljelyllä Uudessa-Seelannissa saatiin kaksi jalostajansiemensatoa vuodessa

Hankkijan uusien viljalajalosteiden jalostajansiemenen tuotannon nopeuttamista ideoitiin 1980-luvun puolivälissä. Kansainvälisissä siemenkauppiaiden FIS-kokouksissa keskustelin mahdollisuuksista Uuden-Seelannin siemenkauppiaiden kanssa. Sen pohjalta sovittiin erityinen menettelytapa, jolla sai tuotettua Hankkijan kasvinjalostuslaitoksen uudesta kauralinjasta yhden satovuoden aikana kaksi jalostajansiemenen satusukupolvea. Suomesta lähetettiin heti sadonkorjuun jälkeen lentorahtina lisättävät siemenet Uuteen-Seelantiin talvilviljelyyn. Siellä saatu siemensato kunnostettiin, ja se ehti laivalla tuotuna juuri ja juuri kevätkylvöön Suomeen, missä kevätkylvöaika on myöhäisin Euroopassa. Näin nopeutettiin muutaman vuoden ajan kaurauutuuden lisäviljelyä. Menettely maksoi, mutta aikavoitto oli iso etu uutuuden markkinoinnissa. Operaation lopputulos oli myös taloudellisesti hyvin positiivinen. Las-

kelma osoitti yli 1 milj. markan tulosta siihen aikaan. Sopimusviljelytoimet toteutti siemenosaston päällikkö Jussi Heikkinen, joka myös teki tarkastus- ja neuvottelumatkan Uuteen-Seelantiin. Jussi Heikkinen toteaa että "Uuden-Seelannin lisäviljelystä tulee mieleen pari asiaa, jotka olivat erittäin kriittisiä onnistumisen kannalta:

1. Hukkakaura on iso ongelma Uudessa-Seelannissa, erityisesti Cristchurchin alueella. Siellä käydessäni tarkastin nuo kriittiset viljelykset. En antanut pakkauslupaa viljelyksille, joilta löysin hukkakauraa. Se vaikutti merkittävästi kokonaisvolyyymiin, mutta parempi näin päin. Tuuriakin oli. Olin kertonut yhteyshenkilöllemme David Melhuisille ankarista hukkakurasäädöksistämme. Hän sijoitti suurimman osan lisäviljelystä saaren eteläosiin, missä lammaslaitumia kynnettiin ja äestettiin kauran siementuotantoa varten. Kävin myös siellä tarkastamassa viljelyksiä, eikä mistään löytynyt hukkakauraa. Voi jopa kevennyksenä todeta, että lampaatkin varmistivat siementuotantomme hukkakaurattomuuden.

2. Toimitukset. Ennen paluutani pyysin saada käydä läpi laivausaikataulut. David oli taas apunani. Kahvi meni väärään kurkkuun, kun totesin, että laivaukset oli suunniteltu kuukautta liian myöhäisiksi, maaliskuun loppupuoliskolle. Nickersonin logistiikkapäällikön ja Davidin kanssa väänsimme aikataulut helmikuun puolelle. Lopulta siemenet tulivat niin, että siemenet rahdattiin laivoista suoraan Pohjanmaan pelloille. Tässä tekivät Yli-Kleemolan Martti ja Takamaan Mikko erittäin suuren ja merkittävän työn."

Suomen hukkakurasäädösten tavoitteet ja niiden toimeenpaneminen

Hukkakauraa on ollut Suomessa kauan. Ensimmäinen hukkakauralaki säädettiin Ruotsi-Suomen valtakuntaan v. 1734 ("Rakennus Caari 1-9:VIII Lucu, 4.§; Agricola/Google).

Rikkakasvien asiantuntija professori Arne Hilli oli selvittänyt Valtion siementarkastuslaitoksen tarkastukseen tulleista siemenieristä hukkakauran esiintymistä ja määriä (Koetoiminta ja Käytäntö (1958 ja 1959). Selvityksen mukaan vuosien 1919-1958 aikana yhteensä 82 Suomen kunnasta oli tullut hukkakauraa sisältäneitä siemennäytteitä. Tarkastusvuonna 1958/1959 hukkakauraa oli todettu 84 siemenessä, ja ko. tarkastusvuotena näitä hukkakauraisia eriä oli tullut 10 uuden kunnan alueelta. Nurmi- ja laidunviljelyssä hukkakaurat niitettiin tai syötiin laitumella ennen siemenkypsymistä. Kun nurmiviljely vähentyi ja viljanviljely lisääntyi, hukkakaura sai elintilaa.

Vuonna 1976 Suomeen säädettiin laki hukkakauran torjunnasta sekä lain toimeenpanoa koskevat asetukset ja määräykset. Mallina ja esimerkkinä oli Norjaan v. 1962 säädetty vastaava laki, jonka pohjalta myös Ruotsi säätö hukkakauralain.

Säädöksillä oli tarkoitus hävittää hukkakaura joka paikasta ja poistaa se kylvösiemenestä. Kuntien maatalouslautakuntien oli kuitenkin mahdotonta toteuttaa pikkutarkkojen säädöksen kaikkia kohtia, joista osa oli ristiriitaisia. Esim. hukkakaurasetus määräsi kohtuulliseksi, että maatilalta sai myydä toiselle maatilalle hukkakauraa sisältävää viljaa sekä siementä, kunhan vain myi sellaiselle maatilalle, jolla jo ennestään oli hukkakauraa.

Virallinen siementarkastus, siemenviljelijät ja siemenliikkeet jäivät yksin vastustamaan Suomessa hukkakauraa, kun 1980-luvulla valtion kemialliseen torjuntaan antama tukirahoitus hiipui. Lisäksi 1980-luvun lopulla tilojen välinen tarkastamattoman siemenen kauppa voimistui, kun valtio alkoi periä viljan ylituotannon vuoksi vientikustannusmaksua kauppaan tulevasta viljasta. Maksut nousivat vuosittain, ja olivat lopuksi rehuviljasta 30 p/kg ja vehnällä 50 p/g. Maksua ei peritty maatilojen kesken käydystä kaupasta. Neuvontajärjestö ja osa alueiden maatalousviranomaisistakin ohjasi viljelijöitä tekemään keskenään vilja- ja siemenkauppaa, koska näin voi välttää kaupan välityspalkkiot sekä valtion vientikustannusmaksut. Harjoitetun politiikan tulos näkyi myös siementuotantotilastoissa. 1980-luvun puolivälissä siemenviljelmiä oli tarkastettu 70 - 80 000 hehtaaria vuodessa, mutta kesällä 1991 ala oli vain 23 800 hehtaaria (Ulvinen, 1994). Siemensäädösten mukaisesti tarkastetulla ostosiemenellä kylvettiin 1990-luvun alussa Suomen pelloista alle 20 %, mikä oli Euroopan alinta tasoa.

Siemenviljelijöillä oli täysi syy olla vihaisia. He saivat kovin ponnistuksin peltonsa pysymään hukkakaurattomina, samalla kun muu torjuntatyö oli käytännössä sammunut. Heille asetettiin muita kovemmat vaatimukset. Samalla satunnaisleviämisen riski (mm. eläimet, linnut ja tulvat) kasvoi koko ajan niin, että siemenviljelijän koko elinkeino oli uhanalainen. Siemenkaupan kautta oli käytännössä mahdotonta hävittää hukkakauraa, jota esiintyi varsin yleisesti. Virallisten tietojen mukaan Suomen pelloista noin 10 %:lla oli hukkakauraa eivätkä kaikki esiintymät olleet kuntien tiedostoissa.

Suomen siemenviranomaiset halusivat jatkaa hukkakauran tarkastamista entisellä omalla tavalla. Suomi vaati ja sai ainoana maana ETA/EU-liittymissopimukseensa siemendirektiivien kohdan 15.2. mukaisen erityisluvan. Sen mukaan Suomi voi toistaiseksi asettaa kaikelle maassa myytävälle kylvösiemenelle hukkakauran osalta tiukemmat laatuvaatimukset kuin on siemendirektiivien liitteessä II, sillä ehdolla, että Suomi soveltaa vastaavia tiukkoja vaatimuksia kotimaiseen siementuotantaan ja että se on tehnyt ja on toteuttanut erityiset toimenpiteet hukkakauran hävittämiseksi kokonaan ("eradicate") alueeltaan. Suomen myös pitää raportoida EU:lle säännöllisesti asian suh-

teen tehdyistä toimenpiteistä ja saavutetuista tuloksista.

Ruotsi teki ETTA/EU -liittymispäätöksensä hukkakauran osalta toisella tavalla. Se, otti huomioon maansa peltoviljelyn kokonaistilanteen. Heillä vertailukohde oli erityisesti Tanska, naapuri- ja siemenviljelymaa. Ruotsissa oltiin huolestuneita myös siitä, että hukkakaurasäädösten takia maassa oli vaikeuksia saada uusia siemenviljelytiloja. Ruotsi kumosi hukkakauralakinsa 1990-luvulla. Siementuotanto ja siemenkauppa toimii siellä ETA/EU:n yhteisten siemendirektiivien mukaisesti.

Rehuteollisuudesta projektien kautta valtion siemenhallintotohtäviin

Hankkijan rehuteollisuuden myyntiä seuranneen irtisanomisen ja työttömyyskortiston jälkeen tein projektitöitä. Vuoden 1993 alussa sain pyynnön hakea Valtion siementarkastuslaitoksen johtajaksi. Olin ollut kauan yhteistyössä maatalousministeriön kanssa kaupan edustajana siemenkaupan ja maataloustarvikekaupan huoltovarmuuden asioissa. Suomen ETA-sopimus oli juuri tullut voimaan. Alkutehtäväkseni ministeriö oli suunnitellut Suomen ETA-siemendirektiivien soomentamisen ja säädösluonnosten tekemisen. Se viivästyi, kun maatalousministeriltä tuli määräys hevosalan selvitysmieheksi. Se sekä siemenluonnokset tehtiin nopeasti, ja siemensäädökset tulivat 1.7.1993 voimaan, puoli vuotta liittymisen jälkeen. Niitä tehtäessä keskusteltiin ministeriön Olli Rekolan kanssa alan toimintatavoista sekä käsitteistä, mm. "sertifioinnista".

Maatalousministeriö (Rekola) keskusteli ETA-jäsenyyden alusta lukien usein puhelimitse johtaja Valvassorin kanssa. Hän johti ETA-siemenesektoria Brysselissä. Suomi kutsui ETA-siemenryhmän heti liittymisvuonna 1993 pitämään jokavuotisen kesäkokouksensa Suomessa. Järjestimme heille Siementarkastuslaitoksen henkilöiden kanssa kokous- ja retkiohjelman. Oli hyödyllistä, että ETA-maiden siemenviranomaiset asiantuntijat tutustuivat Suomeen ja vastaavasti suomalaiset siemen- ja kasvinjalostusalan henkilöt tapasivat heti alan viranomaisia eri Euroopan maista.

Siementen vakuustodistuksen juridinen merkitys

EU:n direktiivien mukaisesti tuotettu ja kaupattava siementavara on varustettava sertifikaatilla. Tämä EU-sertifikaatti ei ole samanlainen myyntivakuustodistus kuin on Suomessa, vaan se on siemenviranomaisen valvonnassa toimivan pakkaajan varmenne siitä, että siementavaran tuotanto sekä sen laatu ovat siemenkauppaa koskevien EU-säädösten mukaisia. Juridista vastuuta EU-sertifikaattiin ei liity. Sekä laatu- että vahingon-

korvausvastuu on kuitenkin olemassa, mutta ne määräytyvät jokaisessa jäsenmaassa maakohtaisten kauppaa koskevien säädösten mukaisesti.

Siementavaran kauppaa koskevan lain (728/2000) peruslinjat olivat korvausvastuun osalta samat kuin vuoden 1975 laissa, josta lain valmistelijä maatalousneuvos (agronomi ja juristi) Rekola totesi: "Lakiesitystä v. 1975 valmisteltaessa ei vahingonkorvausvastuun säädöstimistä enemmälti pohdittu. Eduskunnassa hallituksen ehdottamaa säädöstä, jonka mukaan ankara vastuu olisi ollut myyjällä, muutettiin niin että tämä ankara vastuu on kunnostajalla ja pakkaajalla. Myyjälle tuli vain kauppalaan mukainen tuotantamukseen perustuva vastuu. Vakuustodistuksen antamiselle olisi tuolloin ollut luontevaa antaa vahingonkorvausvastuuta koskeva juridinen merkitys".

Vuoden 2000 siemenkauppalaki sääti ankaran vastuun siemenen kunnostajalle ja pakkaajalle sekä maahantuojalle. Yritykset ja maatilatkin voivat kunnostaa, pakata ja tuoda yhteismarkkinoilta maahan siementavaraa. Ankara vastuu voi olla heille, ja kaikillekin, kohtuuton. Se tarkoittaa, että jos siemen ei ole siitä annettujen tietojen mukaista (esim. siinä on yksi hukkakauran siemen) käyttäjällä oli oikeus saada korvaus kaikesta tästä aiheutuneesta vahingosta, mukaan lukien välilliset vahingot, vaadittaessa vaikka korvaus maatilán arvon alenemisesta.

Rekola pohti (Suomal. lakimiesliiton vuosikirja, 2002) siemenviranomaisen mahdollista vastuuta laatuvirheistä. Hän vertaili siementarkastusta ja kasvintarkastusta todeten, että taimiaineiston tuotantoa valvovalla viranomaisella oli taimien toimittajan kanssa yhteinen laatuvastuu, johtuen siitä että viranomainen valtuutti toimittajan toimittamaan omavalvonnalla tuotteita markkinoille.

Rekolan mukaan Suomen siementarkastuksessa tilanne oli erilainen. Valtion laitoksella oli yksinoikeus tarkastaa omien ohjeidensa mukaan otetusta siemennäytteestä siementavaran laatu sekä varmentaa käyttäjän saamat laatu tiedot, antaen (tehden) oman työnsä tuloksena myyntipakkauksiin kiinnitettävät vakuustodistukset. Näin ollen siemenviranomaisen vastuuta siemenerän laadusta oli pidettävä erityisen suurena ja selvästi suurempana kuin taimiaineistossa.

Rekola totesi, että valtion vastuu laatuvirhetapauksissa oli toistaiseksi ollut lähinnä moraalista laatua, mutta olisi ollut asianmukaista, että valtion tarkastuslaitoksen osuus virheen syntymiseen ja siitä seuraavaan mahdolliseen korvausvastuun suuruuteen selvitetäisiin. Rekola kiinnitti huomiota myös siihen, että juridiikassa oli julkisen vallan korvausvastuun osalta tapahtunut muutosta siihen suuntaan, että enää ei hyväksytty lievennystä ns. tuottamusperusteeseen vetoamalla.